

VI. SPOŻYCIE ARTYKUŁÓW JADALNYCH W GOSPODARSTWACH CHŁOPSKICH W LATACH 1947/48—1958/59

A. Spożycie artykułów jadalnych w gospodarstwach badanych przez IER

Wieloletnie badania Instytutu Ekonomiki Rolnej oparte na ankietach oraz na ksiązkach rachunkowych prowadzonych w gospodarstwach chłopskich, pozwalają między innymi na uzyskanie dość obszernych informacji o spożyciu w tych gospodarstwach. W ksiązkach rachunkowych spożycie ujmowane jest wartościowo i ilościowo. Wartość spożycia obejmuje zarówno artykuły jadalne jak i inne potrzeby bytowe rodzin chłopskich, zatem jest odzwierciedleniem budżetu rodziny chłopskiej. Spożycie ilościowe dotyczy tylko artykułów jadalnych. Dla przedstawienia tego drugiego zagadnienia posługujemy się w pierwszym rzędzie materiałami rachunkowości rolnej za lata 1951/52—1958/59 oraz dla lat wcześniejszych 1947/48—1950/51 wykorzystamy materiały posiadane przez IER z trzech źródeł: a) ankiety zebrane w gospodarstwach chłopskich, b) dane z gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną oraz c) sprawozdania korespondentów rolnych Głównego Urzędu Statystycznego. Połączenie materiałów z trzech źródeł pozwoliło na znaczne rozszerzenie badanej zbiorowości. W tych latach bowiem liczba gospodarstw prowadzących rachunkowość była stosunkowo mała (około 500) i zdawała się nie wystarczającą do badania spożycia, zwłaszcza jeśli miało ono być zróżnicowane w poszczególnych rejonach kraju. Liczbę gospodarstw, w których badano spożycie artykułów jadalnych w poszczególnych latach podajemy w tabeli 38.

Tabela 38

Liczba gospodarstw zbadanych

Lata	Źródło	Liczba gospodarstw zbadanych
1947/48	Materiały z trzech źródeł	2223
1948/49	„ „ „	2393
1949/50	„ „ „	3162
1950/51	„ „ „	3858
1951/52	Dane rachunkowości	1570
1952/53	„ „	1521
1953/54	„ „	1520
1954/55	„ „	1479
1955/56	„ „	1384
1956/57	„ „	1180
1957/58	„ „	1192
1958/59	„ „	1017

Gospodarstwa prowadzące rachunkowość mają wyższy od przeciętnego poziom gospodarowania, toteż są one zamożniejsze od ogółu gospodarstw w kraju. Fakt ten niewątpliwie znajduje wyraz zarówno w wartości jak i w ilości artykułów spożywanych, a także wpływa na strukturę spożycia. Sprawa ta zostanie rozpatrzona szerzej na dalszych stronach.

Spożycie artykułów jadalnych jest podstawową częścią budżetu rodziny chłopskiej i stanowi w 1958/59 r. 57% tego budżetu, licząc artykuły spożywane z własnego gospodarstwa wg cen wolnego skupu państwowego. Jeżeli jednak artykuły te będziemy szacowali wg cen detalicznych, to udział ich w budżecie rodziny prowadzącej rachunkowość wyniesie prawie 63%. Udział wartości artykułów jadalnych w ogólnym budżecie rodziny zmniejsza się z każdym rokiem. Tę samą tendencję obserwujemy w wartości artykułów spożywanych z własnego gospodarstwa, natomiast wzrasta dokupno artykułów jadalnych. Ilustruje to tab. 39, która przedstawia udział wartości artykułów jadalnych w budżecie rodziny chłopskiej prowadzącej rachunkowość na przestrzeni lat 1952/53—1958/59.

Tabela 39

Udział artykułów jadalnych w budżecie domowym rodzin chłopskich prowadzących rachunkowość rolną w latach 1952/53—1958/59

Wyszczególnienie	1952/3	1953/4	1954/5	1955/6	1956/7	1957/8	1958/9
Spożycie ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Artykuły spożywcze	62,8	60,7	60,6	59,6	57,6	56,5	57,2
z własnego gospodarstwa ^a	56,5	52,3	50,7	49,7	46,6	45,3	45,0
z kupna	6,3	8,4	9,9	9,9	11,0	11,2	12,2

^a — wg cen zbliżonych do cen wolnego skupu państwowego

Spożycie artykułów jadalnych zarówno w okresie badań (1947/48—1950/51) jak i w okresie drugim (1951/52—1958/59) wynikało z całkowitych obrotów artykułami w gospodarstwie, tzn. z całkowitego bilansu danego artykułu. Nie były to zatem oderwane szacunki spożycia. Ustalone bowiem spożycie jest podbudowane rozliczeniem się każdego gospodarstwa z przychodów i rozchodów badanego produktu oraz wzajemnego kojarzenia spożywanych produktów, jak też kojarzenia ze spasaniem artykułów rolnych. Zapiski prowadzone w książkach rachunkowych w ciągu całego roku gwarantują większą dokładność wyników niż jednorazowy szacunek dla całego roku stosowany w ankietach.

Badania nasze dają spożycie brutto i nie pretendują do szczegółowych, precyzyjnych codziennych badań zużycia artykułów jadalnych, opartych o mierzenie i ważenie. Głównym ich celem jest stwarzanie podstawy do wszelkiego rodzaju bilansów państwowych, zaczynając od bilansów materiałowych poszczególnych artykułów rolnych, a kończąc na obliczeniach niezbędnych przy ustalaniu dochodu narodowego.

W tab. 40 podajemy porównanie obliczonych dla całego kraju wyników spożycia artykułów jadalnych na 1 członka rodziny za lata 1947/48—1958/59 na tle danych przedwojennych, zaczerpniętych z wyników rachunkowości z 1936/37 r.

Wszystkie podawane przez nas wartości średnie dla całego kraju są to średnie arytmetyczne ważone przez rzeczywistą (a nie zbadaną) liczbę gospodarstw w okręgach rolniczych, a tym samym w całym kraju.

Dane o spożyciu z 1936/37 r. zostały zestawione wyłącznie dla gospodarstw od 3 do 10 ha na obszarze ziem dawnych, tzn., że województwa

odstąpione, w których spożycie kształtowało się na stosunkowo niższym poziomie, nie zostały wzięte pod uwagę. Średni obszar gospodarstwa wynosił 5,96 ha, to znaczy, że był podobny do przeciętnej wielkości gospodarstw reprezentujących wyniki rachunkowości w latach 1951/52—1958/59.

W tab. 40 obliczono spożycie zbóż zarówno w ziarnie, tzn. po przeliczeniu na ziarno mąki własnej i dokupionej oraz pieczywa dokupionego. Jednocześnie podano spożycie zbóż w mące, kaszy i pieczywie, aby ułatwić operowanie liczbami w zależności od potrzeb. Podobną zasadę zastosowaliśmy do mleka, podając raz spożycie mleka pełnego wraz z masłem i śmietaną, a następnie oddzielnie spożycie samego mleka pełnego (bez masła i śmietany), ponadto masła i śmietany oraz mleka chudego.

Tab. 40 i wykres 7 odzwierciedlają rozwój spożycia artykułów jadalnych od okresu przedwojennego. Nie będziemy analizowali znanego i niejednokrotnie omawianego jakościowego i ilościowego wzrostu spożycia w Polsce Ludowej w porównaniu do lat międzywojennych. Nasze obliczenia jeszcze raz zjawisko to potwierdzają.

Przeglądając natomiast tab. 40 i wykresy 7 i 8 widzimy, że spożycie mięsa i tłuszczu wieprzowego oraz cukru rośnie systematycznie do roku 1952/53, w latach następnych wykazując tendencję do niżki, zahamowanej w 1955/56 r. W latach zaś 1956/57 i 1957/58 następuje ponowny wzrost spożycia tych artykułów, jest to bowiem okres wzrostu realnych dochodów chłopskich. Jednakże w 1958/59 r. spożycie mięsa i tłuszczu wieprzowego uległo zmniejszeniu o około 5% tzn. w sumie o 2,2 kg na głowę. Ma to związek z pewnym zahamowaniem w tym okresie produkcji trzody chlewnej.

Spożycie zbóż i ziemniaków kształtuje się stale poniżej norm przedwojennych. Spadek spożycia zbóż i ziemniaków zaznacza się od 1950/51 r. W 1958/59 r. nastąpił dalszy spadek spożycia tych artykułów. Spożycie mleka wraz z przetworami waha się stosunkowo nieznacznie i wykazuje tendencje zwyżkowe.

Pewne różnice w spożyciu mogły następować wskutek zestawienia materiałów ankietowych z wynikami rachunkowości.

Jednakże, jak wynika z badań reprezentatywności, zarówno dane ankietowe z okresu 1948/49—1950/51 jak i dane rachunkowości za lata 1951/52—1958/59 odchyłały się od danych masowych (plon, młeczność, inwentarz żywy na 100 ha użytków rolnych) w podobny sposób.

Zmniejszające się spożycie zbóż (głównie żyta), strączkowych i ziemniaków, a wzrost spożycia mięsa, słońiny — jest normalnym procesem występującym na pewnym etapie rozwoju we wszystkich społeczeństwach. W tabeli podajemy procentowe zmiany w spożyciu podstawowych artykułów rolnych w ciągu dziewięciu lat w nawiązaniu do spożycia w 1936/37 r.

Jak wynika z tab. 41 w ciągu dwudziestu lat spożycie cukru wzrosło na wsi prawie trzykrotnie, mięsa i tłuszczu wieprzowego przeszło dwukrotnie, jaj prawie dwukrotnie, zbóż spadło o 20% i ziemniaków o 40%. Nie możemy porównać spożycia mleka, gdyż dane przedwojenne nie mają jednolitej metody obliczenia, toteż często trudno jest ustalić w poszczególnych gospodarstwach, czy to spożywano tylko mleko pełne

Tabela 40
Roczne spożycie artykułów jadalnych na głowę ludności w gospodarstwach indywidualnych prowadzących rachunkowość w latach 1936/37, 1947/48—1958/59

Wyszczególnienie	Wg danych rach. 36/37	Wg ankiet					Wg rachunkowości						
		1947/ 48	1948/ 49	1949/ 50	1950/ 51	1951/ 52	1952/ 53	1953/ 54	1954/ 55	1955/ 56	1956/ 57	1957/ 58	1958/ 59
Zboża w ziarnie og. a	269	240	268	277	243	219	244	232	226	230	224	221	213
Pszenica w ziarnie a	74	58	75	80	69	77	87	83	80	85	87	86	83
Żyto w ziarnie a	168	168	181	186	165	130	144	136	134	133	125	124	118
Jęczmień w ziarnie a	27	14	12	11	9	12	13	13	12	12	11	11	12
Mąka pszenna	52					52	59	56	54	58	59	58	56
Mąka żytnia	109					81	92	80	72	78	74	72	66
Kasze różne	13,8					6,0	6,3	6,5	6,2	5,9	5,7	5,3	5,9
Chleb dokupiony			8,9	12,7	12,8	13,4	10,5	17,5	27,3	21,3	20,0	20,9	23,5
Bułki dokupione			2,0	2,3	1,8	1,2	0,7	0,9	1,5	1,8	2,2	2,8	2,7
Strączkowe			4,6	3,3	2,7		1,3	1,3	1,8	2,2	2,0	1,8	1,3
Ziemniaki b	374	360	362	353	313	245	255	256	237	242	239	231	214
Warzywa						70	89	87	87	82	80	79	80
Owoce i jagody						36	19	31	31	33	39	42	72
Cukier	6,0	8,7	11,7	13,7	14,8	17,0	18,0	16,0	15,0	15,0	15,0	16,0	16,0
Miód							0,6	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4

Mleko pełne (wraz z masłem i śmietaną)	litr	348	407	421	409	464	450	453	467	482	482	485	493
Mleko pełne (bez masła i śmietany)	"	212	248	233	224	242	249	251	246	251	248	250	248
Mleko chude	"	.	.	.	.	.	.	.	.	29	32	39	28
Masło	kg	4,5	5,1	5,7	5,6	6,1	5,4	5,2	5,8	5,9	6,2	6,0	6,0
Śmietana	litr	3,4	5,4	4,0	3,9	6,2	6,1	7,6	8,3	8,2	8,0	8,9	9,6
Ser biały i twaróg	kg	.	.	.	.	.	3,5	3,8	4,4	3,9	4,1	4,1	4,6
Jaja	szt	107	133	143	148	168	167	164	177	179	189	188	193
Mięso ogółem	kg	19,2 ^c	18,8	19,6	22,4	22,7	27,0	28,0	26,0	27,0	29,0	30,2	31,9
" wieprzowe	"	.	13,2	13,8	16,2	17,2	.	.	18,1	.	.	.	.
" wołowe	"	.	.	1,9	1,8	1,6	.	.	1,7	.	.	.	.
" cielęce	"	.	.	1,0	1,4	1,5	.	.	1,4	.	.	.	.
" baranie	"	.	.	0,8	0,7	0,6	.	.	2,7	.	.	.	.
" drobiu	"	.	.	2,1	2,3	1,8	.	.	3,1	.	.	.	.
Ślonina, sadło, smalec	"	.	5,8	6,2	8,1	8,6	10,0	9,0	9,0	10,0	10,9	11,7	11,1
Olej i margaryna	"	.	.	0,9	0,9	0,8	.	0,4	0,5	0,6	0,7	0,6	0,7
Spirytus	litr	.	.	.	.	.	0,4	0,5	0,6	0,6	.	.	.
Papierosy	szt	.	.	.	.	.	295	334	378	427	.	.	.

a — Wraz z mąką i pieczywem dokupionym

b — Po potrąceniu 10% odpadków

c — Łącznie z tłuszczem (bez masła).

bez przerobów, czy też łącznie z przerobami. Przeważnie podajemy na wykresie 8 rozwój spożycia podstawowych artykułów rolnych od 1947/48 r., gdzie również zamieszczamy spożycie mleka.

Tabela 41

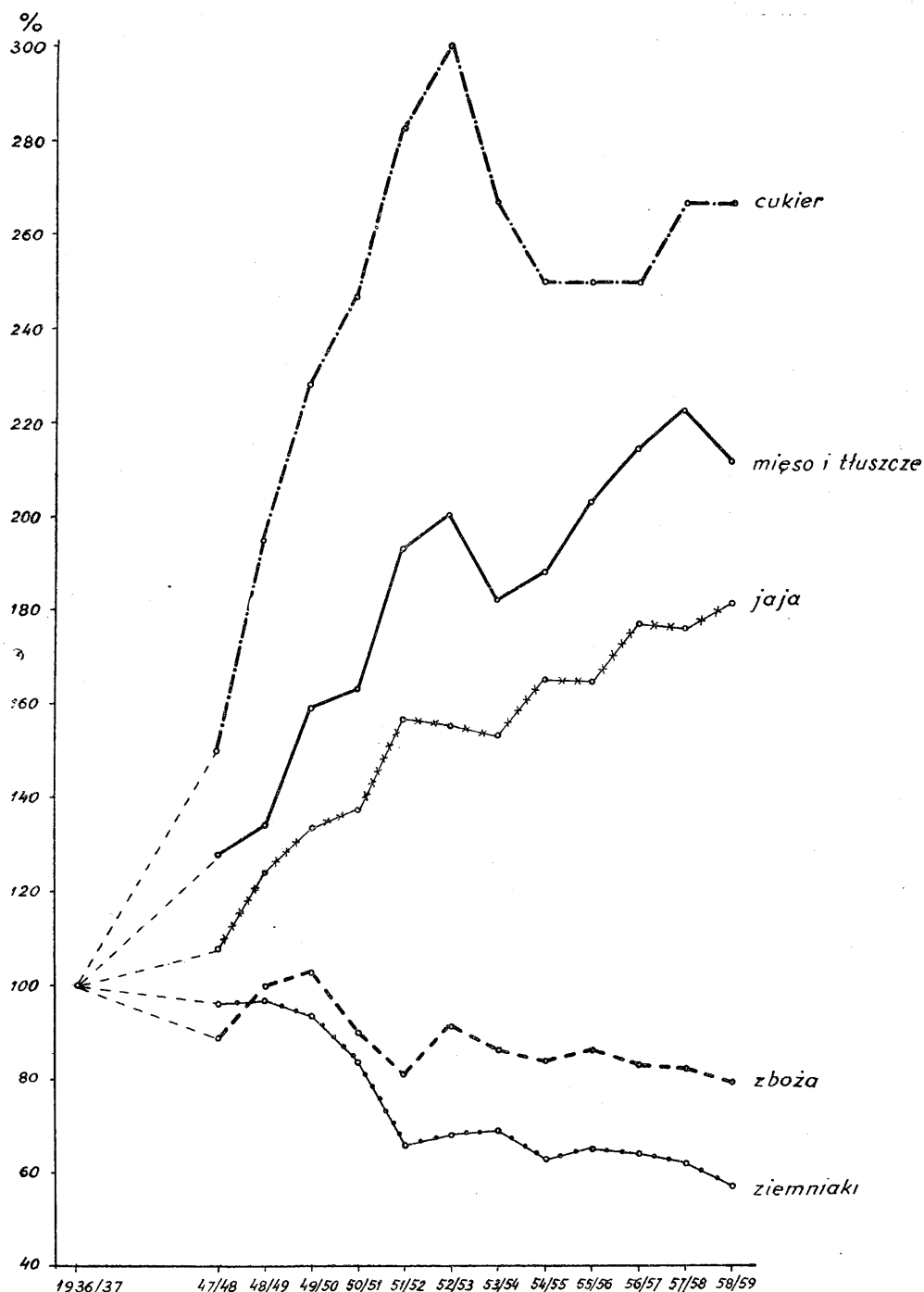
Dynamika spożycia niektórych artykułów jadalnych w gospodarstwach chłopskich w latach 1936/37—1958/59 na głowę ludności. Rok 1936/37 = 100

Lata	Zboża	Ziemniaki	Cukier	Mięso i tłuszcze wieprzowe	Jaja
1936/37	100	100	100	100	100
1947/48	89	96	.	128	108
1948/49	100	97	195	134	124
1949/50	103	94	228	159	134
1950/51	90	84	247	163	138
1951/52	81	66	283	193	157
1952/53	91	68	300	200	156
1953/54	86	69	267	182	153
1954/55	84	63	250	188	165
1955/56	86	65	250	203	165
1956/57	83	64	250	214	177
1957/58	82	62	267	222	176
1958/59	79	57	267	201	180

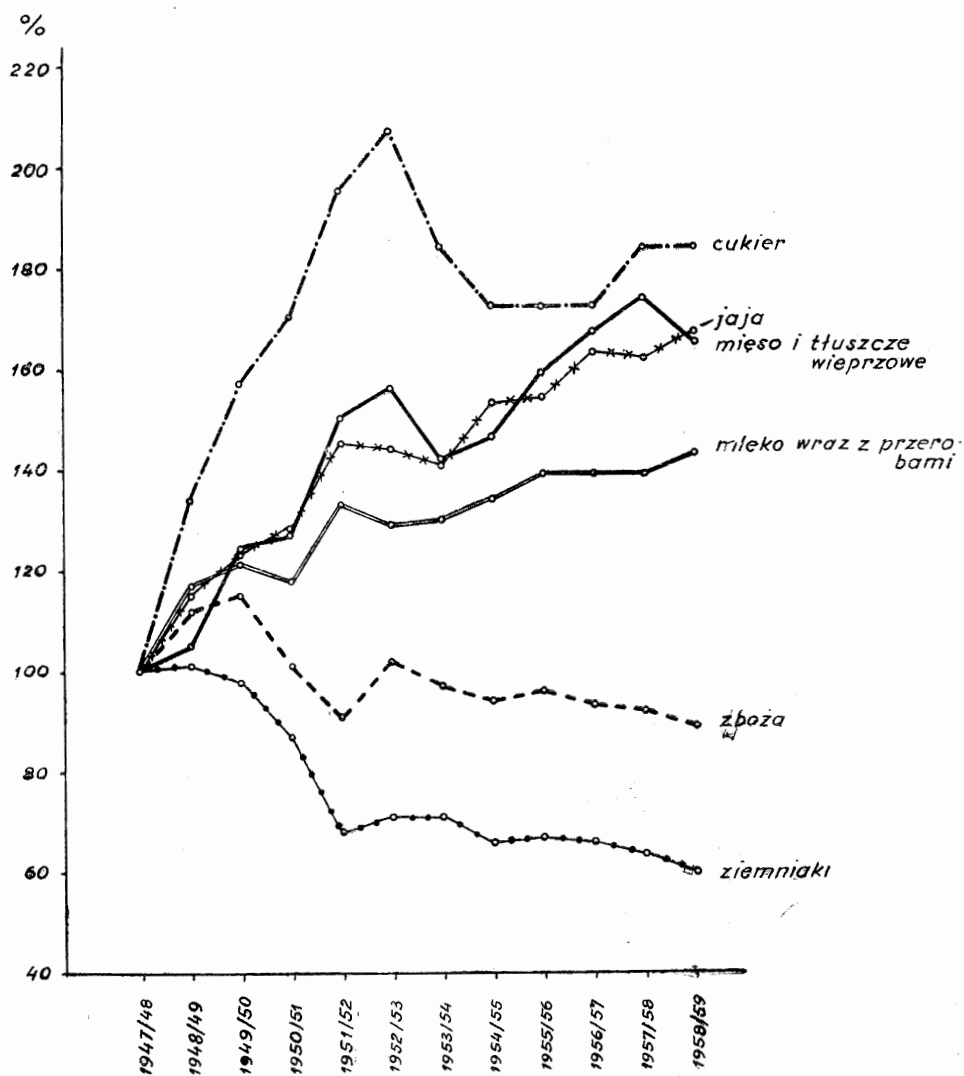
Stale rosnące spożycie artykułów jadalnych na wsi od 1952/53 r. związane było ze stosunkowo małymi obciążeniami wsi w pierwszych latach po wojnie oraz w dużym stopniu z brakiem możliwości i chęci akumulowania i inwestowania w gospodarstwie, co wynikało zarówno z niedostatecznej ilości artykułów przemysłowych dostarczanych w tym okresie na wieś, jak i może nieco niewłaściwych metod stosowanych przy uspołdzielczaniu wsi.

W następnych latach występowało pewne zahamowanie wzrostu stopy życiowej wywołane dodatkowymi obciążeniami w postaci dostaw obowiązkowych. Spadek spożycia mięsa w latach 1953/54 i 1954/55 jest tego dowodem. Dopiero podniesienie cen na artykuły kontraktowane do poziomu opłacalnego w 1955/56 r. (trzoda, rośliny przemysłowe) spowodowało poważny wzrost dochodu w tym roku oraz ponowny wzrost spożycia mięsa. W latach 1956/57 i 1957/58 następował dalszy realny wzrost dochodów chłopskich związany między innymi z poważnym zmniejszeniem obowiązkowych dostaw dla państwa, co powodowało dalszy wzrost spożycia mięsa, tłuszczów, jaj i cukru. Jak zaznaczyliśmy w 1958/59 r. nastąpił spadek spożycia mięsa i tłuszczu wieprzowego przy dalszym wzroście spożycia jaj i przerobów mlecznych, a zwłaszcza śmietany.

Analizując w dalszym ciągu tab. 43 można stwierdzić, jaki wpływ na spożycie cukru wywierały umowy kontraktacyjne. Do 1952/53 r. spożycie cukru gwałtownie rośnie, gdyż chłopi otrzymywali zapłatę

Wykres 7. Rozwój spożycia niektórych artykułów jadalnych w gospodarstwach chłopskich prowadzących rachunkowość w latach 1936/37—1958/1959 (na głowę ludności) Rok 1936/37 = 100

Wykres 8. Rozwój spożycia niektórych artykułów jadalnych w gospodarstwach chłopskich prowadzących rachunkowość w latach 1947/48—1958/59 (na głowę ludności) Rok 1947/48 = 100

za dostarczone buraki w cukrze. Od czasu, kiedy za buraki płaci się gotówką, spożycie cukru maleje, choć w dalszym ciągu jest na dość wysokim poziomie w porównaniu do okresu przedwojennego. W ostatnich dwóch latach obserwuje się ponownie lekki wzrost spożycia cukru.

Zwraca również uwagę do 1954/55 r. stały i dość gwałtowny wzrost dokupna chleba przy zmniejszającym się spożyciu mąki. Proces ten w 1955/56 r. został zahamowany przez zarządzenia odgórne, wymagające od chłopów ziarna w zamian za kupowany chleb. W roku jednak 1958/59 nastąpił ponowny wzrost dokupna chleba.

Syntetyczny obraz spożycia artykułów jadalnych daje do pewnego stopnia tab. 42 wyrażająca to spożycie w kaloriach. Jak wynika z obliczeń, ogólna ilość spożywanych dziennie kalorii ulega stopniowo zmniejszeniu, wzrasta natomiast spożycie białka zwierzęcego i spożycie tłuszczu, co zgodne jest z poprzednimi wywodami.

Tabela 42

Spożycie w kaloriach na głowę ludności rolniczej dziennie w gospodarstwach badanych przez IER^a

Lata	Kalorie ogółem	Białko		Tłuszcz
		ogółem	w tym zwierzęce	
		w gramach dziennie		
1948/49	3823	91	30	84
1949/50	3954	91	30	92
1950/51	3630	83	30	91
1951/52	3382	80	33	99
1952/53	3612	88	36	102
1953/54	3479	86	35	98
1954/55	3419	85	36	100
1955/56	3547	88	37	106
1956/57	3495	86	37	109
1957/58	3545	87	37	113
1958/59	3467	85	38	110

^a — Obliczono na podstawie norm Rudawskiej—Koprowskiej.

B. Szacunek przeciętnego spożycia artykułów jadalnych przez ludność chłopską

Wszystkie dotychczasowe rozważania wynikały głównie z obserwacji gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną. W dalszym ciągu chcielibyśmy dokonać próby oszacowania rzeczywistego spożycia artykułów jadalnych w przeciętnych gospodarstwach chłopskich. Bowiem, jak zaznaczyliśmy na wstępie, gospodarstwa prowadzące rachunkowość stoją na wyższym poziomie, przeto nie odzwierciedlają przeciętnego spożycia ludności rolniczej w kraju.

Natomiast niewątpliwie dane rachunkowości odzwierciedlają dynamikę spożycia, zróżnicowanie wg wielkości gospodarstw i grup zaможności oraz dają pogląd na terytorialną specyfikę spożycia.

W rozdziale poprzednim został ustalony przeciętny budżet rodziny chłopskiej w 1957/58 r. na 1 członka rodziny w wysokości 5250 zł, a w 1958/59 roku 5319 zł. Ponieważ dla 1957/58 r. dane o spożyciu zostały dodatkowo opracowane wg grup poziomu życiowego, przeto wyszukaliśmy w naszej zbiorowości gospodarstwa o odpowiednim poziomie życiowym tzn. od 5000 zł do 5500 zł i ustaliliśmy dla nich strukturę ogólną funduszu spożycia, wysokość ilościowego spożycia artykułów jadalnych, jak też spożycie naturalne. Wybór gospodarstw nie był oczywiście tak uproszczony, gdyż należało uwzględnić poziom zaможności poszczególnych okręgów rolniczych kraju i specyfikę ich spożycia.

W rozumowaniu naszym widzimy jeden błąd, który polega na tym: iż zakładamy, że we wszystkich okręgach gospodarstwa prowadzące rachunkowość odchylają się w jednakowym stopniu od zbiorowości ogólnej w danym okręgu, co może się okazać niesłuszne, gdyż np. okręg białostocki może się odchyłać bardziej niż poznański. Przypuszczamy jednak, opierając się na pewnych doświadczeniach, że różnice nie powinny być duże, a otrzymane przez nas wyniki nie ulegną zasadniczej zmianie.

W tab. 43 zestawiamy spożycie artykułów jadalnych w gospodarstwach o przeciętnym poziomie na tle gospodarstw prowadzących rachunkowość. Przeciętne zatem spożycie artykułów jadalnych na głowę ludności chłopskiej w 1957/58 r. szacujemy w porównaniu do gospodarstw prowadzących rachunkowość dla: mąki pszennej niższe o 10,3%, dla mąki żytniej za to wyższe o 12,5%, chleba (dokupionego) prawie o 29% mniej, natomiast kaszy o 13% więcej, w sumie przetwory zbożowe są prawie na poziomie gospodarstw rachunkowych, różnica wynosi na korzyść tych ostatnich 1,3%. Spożycie ziemniaków jest mniejsze o 1,7%; należy pamiętać, że roślinie ono w miarę wzrostu obszaru gospodarstw (wchodzi tu zapewne w grę większe marnotrawstwo, pokarm dla psów itp.). Spożycie cukru spada z 16 kg na 15 kg, to znaczy o 6,2%. Spożycie mleka spada tylko o 6%, lecz spożycie masła o 27%, mięsa o 19%, jaj o 16% i tłuszczu wieprzowego o 12%. Co w sumie obniża wartość spożycia artykułów jadalnych prawie o 11%.

Ponieważ bardzo istotną sprawą jest orientacja, jaki udział w spożyciu poszczególnych artykułów jadalnych stanowi spożycie tzw. naturalne (samozaopatrzenie), przeto zbadaliśmy je na tych samych gospodarstwach, mimo iż dla ogółu gospodarstw prowadzących rachunkowość posiadamy takie dane z obrotów poszczególnymi artykułami rolniczymi.

Jako samozaopatrzenie przyjmujemy spożycie z własnego gospodarstwa oraz z dokupna sąsiedzkiego, bowiem rozumiemy z punktu widzenia bilansu ogólnopanstwowego. Dokupnem zatem będzie właściwie tylko to, co ludność rolnicza kupuje w handlu uspołecznionym.

Udział spożycia naturalnego w gospodarstwach o przeciętnym poziomie gospodarowania jest bardzo zbliżony z wynikami gospodarstw rachunkowych. Jak wynika z obliczeń dokupno przetworów zbożowych

Spożycie artykułów jadalnych na głowę ludności w gospodarstwach prowadzących rachunkowość i w gospodarstwach o przeciętnym poziomie życiowym w 1957/58 r. i 1958/59 r.

Tabela 43

Wyszczególnienie	W gospodarstwach prowadzących rachunkowość						W gospodarstwach o przeciętnym poziomie życiowym						
	spożycie ogółem			w tym naturalne			spożycie ogółem	w tym naturalne		spożycie ogółem	w tym naturalne		
	1957/8	1958/9	1957/8	1958/9	1957/8	1958/9		1957/8	1958/9		1957/8	1958/9	
	w %		w %		w %		w %		w %		w %		
Zboża w ziarnie ogółem ^a	221	213	96,4	183	171	82,8	80,3	220	210	189	177	99,5	98,6
Pszonica w ziarnie a	86	83	96,5	74	71	86,0	85,5	77	74	67	64	89,5	89,2
" a	124	118	95,2	103	94	83,1	79,7	131	123	116	106	105,6	104,2
" a	11	12	109,1	6	6	54,5	50,0	12	13	6	7	109,1	108,3
Przetwory zbożowe ogółem ^b	152	146	96,1	127	118	83,6	81,0	150	139	131	123	98,7	95,2
Mąka pszenna	58	56	96,6	52	50	89,7	89,7	52	50	47	45	89,7	89,3
Mąka żytnia	72	66	91,7	72	66	100,0	100,0	81	74	81	74	112,5	112,1
Chleb	21,0	23,5	111,9	—	—	—	—	15,0	16,8	—	—	71,4	71,3
Bułki	2,8	2,7	96,4	—	—	—	—	2,4	2,3	—	—	85,7	85,7
Kasze	5,3	5,9	111,3	2,8	3,1	52,8	52,8	6,0	6,7	3,2	3,5	113,2	113,6
Warzywa	79	80	101,3	79	80	100,0	100,0	75	76	75	76	94,9	94,9
Ziemiaki	231	214	92,6	231	214	100,0	100,0	227	210	227	210	98,3	98,1
Strączkowe	1,8	1,3	72,2	1,6	1,2	88,9	88,9	1,4	1,0	1,2	0,9	77,8	76,9
Owoce i jagody	42	72	171,4	41	71	94,4	98,6	40	69	39	68	95,2	95,8
Mleko i przetwory	485	493	102,5	472	476	97,3	96,6	415	419	412	406	85,6	84,9
Mleko pełne	250	248	99,2	250	248	100,0	100,0	235	233	235	233	94,0	94,0
" chude	39	28	71,8	39	28	100,0	100,0	35	25	35	25	89,7	89,3
Smietana	8,9	9,6	107,9	8,9	9,6	100,0	100,0	7,1	7,6	7,1	7,6	79,8	79,4
Ser biały	4,1	4,6	112,2	4,1	4,6	100,0	100,0	3,2	3,6	3,2	3,6	78,0	77,8
Masło	6,0	6,0	100,0	5,4	5,4	90,0	90,0	4,4	4,4	4,4	4,3	4,0	73,3
Słonina	11,7	11,1	94,9	8,3	8,0	70,9	72,1	10,3	9,8	11,6	11,6	7,5	88,0
Mięso	31,0	29,1	93,9	27,0	26,2	87,1	90,1	25,0	23,5	21,8	21,2	80,6	80,6
Jaja	188	193	102,7	188	193	100,0	100,0	158	162	158	162	84,0	84,0
Cukier	16	16	100,0	—	—	—	—	15	15	—	—	93,8	93,8

a — Wraz z mąką i pieczywem dokupionym.

b — Mąka, kasza oraz chleb i bułki przeliczone na mąkę po uwzględnieniu 30% przypieku.

c — Po potrąceniu 10% odpadków.

wynosi około 13%. W głównej mierze decydowało tu dokupno chleba, w mniejszym stopniu mąki i kasz. Dokupno słoniny na rynku państwowym było w 1957/58 r. stosunkowo duże i wynosiło około 29% podczas gdy w 1956/57 r. tylko 15%. Mięsa dokupywano w 1957/58 r. około 13%, w roku zaś 1956/57 około 5%. Zjawisko większego dokupna słoniny i mięsa w 1957/58 r. było związane z uruchomieniem sprzedaży mięsa w sklepach państwowych na wsi. Jak wiemy spożycie mięsa i tłuszczu wieprzowego w 1958/59 r. zmalało zarówno z puli własnego gospodarstwa, jak i z dokupna; przy tym zmniejszenie spożycia tych artykułów z własnego gospodarstwa wyrażało się liczbą 1,1 kg, a z dokupna — 1,4 kg. Wobec czego, mimo absolutnego spadku spożycia naturalnego, udział jego w ogólnej puli spożycia mięsa i tłuszczu wieprzowego wzrósł.

Zaznacza się niewielkie dokupno owoców, strączkowych i masła. Ogólnie biorąc spożycie przez ludność rolniczą podstawowych artykułów jadalnych odbywa się w głównej mierze na drodze samozaopatrzenia.